

Na památku 25 letého jubilea
 Bolnicko-občanské záložny
 ve Zdonkách.

Paměti Zdonek

Seřadil Josef Pecník, ředitel.

Ve Zdonkách 1913.

Makladem

Bolnicko-občanské záložny ve Zdonkách.
 Tiskem J. Slováků
 v Kroměříži.

C. 13/17

11/11/18

Na památku 25 letého jubilea
Rolnicko-občanské záložny
ve Zdouňkách.

Paměti Zdounek

Seřadil Josef Pecník, ředitel.

Ve Zdouňkách 1913.

Makladem

Rolnicko-občanské záložny ve
Zdouňkách. Tiskem J. Slovák
v Kroměříži.

Obdrženo knihovnou
1.5. 1913.

Šopovský

ÚVOD.

Podávaje občanstvu zdouneckému dějiny v zašlých dobách ve Zdounkách se sběhlé, děkuje podepsaný zvláště p. Františku Václ. Peřínkovi, spolupracovníku »Vlastivědy Moravské«, že ochotně k použití zapůjčil vlastní látku, ve příčině Zdounek zpracovanou. Podobně budiž srdečný dík učitelí p. Arnoštu Vyplělovi za zdařilou ilustraci památek zdouneckých.

Aby nepatrný spisek tento vzpružil v občanstvu zájem na osudech starobylého městečka našeho, přeje sobě z té duše

Josef Pecník, ředitel:

Ve Zdounkách, 18. srpna 1913.

Nejstarší dějiny Zdounek za držitelů panství pánů z Holštýna od r. 1358. — 1481.

Dějiny městečka Zdounek spadají hlavně s osudy místního velkostatku a jeho dočasných držitelů. Nejstarší bezpečné zprávy o majetnicích statku nesahají dále zpět nežli do roku 1358. Tohoto roku uvádějí se také Zdounky městečkem. Rodina tehdejších držitelů Zdounek psala se z Holštýna.

Jméno to měla od hradu Holštýna v okrese Blanském u Sloupu. Hrad ten stál ještě r. 1505; r. 1520 ležel již pust.

Rod pánů z Holštýna vládl Zdoumkám od r. 1358. až do r. 1481. Někteří členové tohoto rodu píší se z Vartnova; poslední majitelka z rodu tohoto píše se Žofie z Vartnova.

Za dobu skoro 123 let nebyly Zdounky vždy v rukou jediné rodiny Holštýnských, ano měly na nich věnná práva i osoby cizích panských rodů.

Tak hned r. 1358. uvádějí se 3 držitelé Zdounek z rodu Holštýnských:

Pavel, řečený ze Zdounek,

Vok z Holštýna a

Půta z Holštýna.

O Pavlovi se ví, že r. 1358. dal za souhlasu Vokova manželce své Marketě na Zdounky zapsati věno 250 kop grošů (10.500 K). (Kopa grošů slula hřívna, která vážila 280 g stříbra v ceně 42 K, tedy 1 groš 70 haléřů.)

Týž Pavel ze Zdounek dal však po 10 letech věno manželky své Markety na Zdoumkách zapsané z desk zemských vymazati a převésti na jiné své osady Hrušku a Dluhonice.

Půta z Holštýna dal r. 1376 manželce své Anežce zapsati 600 kop grošů věna na městečko Zdounky se závazkem, že jí věno doplní na jiných statcích, kdyby na Zdoumkách něco na 600 kop grošů scházelo.

Týž Půta z Holštýna dal r. 1368. kostelu ve Zdoumkách připsati ves Divoky.

Styky pánů z Holštýna s markrabaty moravskými.

Markrabství moravské bylo té doby vnitř úplně samostatné; příslušeloť markraběti: vybírali daně, svolávali sněmy a soudy zemské, jmenovali úředníky zemské a soudce krajské, peníze razili, státní smlouvy uzavírali. Byla Morava jen jako léno podřízena českému králi. Tehdejším markrabětem byl Jan Jindřich, vlastní bratr císaře Karla IV., od r. 1349—1375 a po něm jeho syn Jošt od r. 1375—1411.

Markrabě Jan Jindřich přiznává se listem ze dne 25. ledna 1358., že dluží Půtovi z Holštýna 500 hřiven (21.000 korun) stříbra a dává mu za věrnou službu milost, že může v lesech zeměpanského hradu Buchlova honiti a dřevo sobě bráti; obyvatelům městečka Zdounek a vsi k němu příslušných povoluje dřevo bráti.

Čeněk z Wartenberka.

Jak bylo pověděno, dal Půta z Holštýna manželce své Anežce na Zdounekách zapsati věno 600 kop grošů. Roku 1389. vidíme bratra této Anežky Čenka z Wartenberka, jak drží věnné právo na Zdounekách. Pán tento měl za manželku Kateřinu z Landštejna, s níž obdržel hrad Lipnici; byl také r. 1414. nejvyšším purkrabím království Českého. (Rod pánů z Wartenberka měl v erbu štít kolmo na dvě rozdělený, z nichž levé pole bylo žluté, pravé červené.)

Čeněk z Wartenberka vyznal se před markrabětem Joštem a úředníky cudy olomucké, že mu bylo věno jeho sestry Anežky na Zdounekách zapsané markrabětem vyplaceno a že se tudíž zříká všech nároků na ně ve prospěch markraběte Jošta. Markrabě Jošt prodal pak r. 1391. věno to, na Zdounekách zapsané, Ješkovi Puškovi z Kunštátu, který markraběti hotově 600 kop grošů vyplatil.

Štěpán z Wartnova.

Od roku 1400. byla celá řada těch, kteří pro různé věnné zástavy měli nároky na Zdounky, až konečně r. 1421. sloučil celé zboží zdounecké v jedné ruce Štěpán z Wartnova. Byl tento pán také z rodu Holštýnských.

Z těch, kteří mezi r. 1400 a 1421 hájili nároků svých na části Zdounek, byli:

Ondřej z Pavlovic.

Tento držel tvrz ve Zdoukách. Že měl v držení tvrz, vysvitá z půhonu, který měl s Albrechtem ze Šternberka a Lukova: Stěžuje si totiž, že Albrecht vpadl mu ve tvrz ve Zdoukách a tam mu pobral za 150 hřiven (6300 K). Zemský soud rozhodl rozepří, že má Albrecht vládkovi Ondřeji z Pavlovic tvrz postoupiti a pobrané vrátiti. Albrecht mu sice tvrze postoupil, ale pobrané nevrátil.

Ondřej Jan Čihůvka a Václav ze Zdounek

měli také podily na Zdoukách. To vychází na jevo, že oba tyto pány pohнал r. 1405. Štěpán z Wartnova k soudu, že na Zdoukách více zboží drží než jím po právu patří.

K těmto řadí se

Zbyslav ze Zdounek.

I tohoto pohнал r. 1406. Štěpán z Wartnova k soudu, že drží na Zdoukách více věnného práva než mu náleží dle desk zemských.

Zemský soud nenahlédnuv do desk zemských rozhodl v ten rozum, že Zbyslav správně drží, má-li věno na celých Zdoukách; Štěpán z Wartnova však ať si Zdounky z věnné zástavy vyplatí, kdyby toho chtěl užívatí.

Soudíme však, že Zbyslav opravdu více držel než měl v zemských deskách zapsáno, poněvadž Štěpán z Wartnova téhož roku zaplatil přísudné čili taxe, což platil žalobce v tom případě, vyhrál-li při. Tomu nasvědčuje také soudní nález sám, dle něhož měli do Zdounek jeti úředníci a Zbyslavovi podle desk ukázati 60 kop platu, a co více, to ukázati panu Štěpánovi z Wartnova.

Věnné právo, které Ješek Puška z Kunštátu koupil za 600 kop gr. od markraběte Jošta, přešlo na jeho syna Heralta Puška z Kunštátu. Tohoto však zapohнал k soudu Jan z Frenštátu, že jeho otci 600 kop gr. půjčil, který mu za to Zdounky, tvrz i s městečkem zastavil, ale zase odjal bez boha a bez práva.

A tak markrabě Jošt činí si právo v této době na věnnou zástavu na Zdoukách, ačkoliv zástavu na 600 kop grošů na Zdoukách zapsanou prodal r. 1391. Tyto své nové nároky prodal nyní markrabě Jošt

Jakubovi Koníčkovi z Prus

r. 1409. Vklad těchto nároků do desk zemských vykonán pro Jakuba Koníčka z Prus teprv r. 1412., tedy po smrti Joštově. Proti tomuto vkladu ohradil se Štěpán z Wartnova i Štěpán Kropáč z Holštýna tvrdíce, že markrabě neměl práva na prodanou zástavu Jakubovi Koníčkovi z Prus. Jakub Koníček z Prus zajistil své manželce Machně z Nevojic 10 hřiven ročního platu na Zdounkách a brzy zemřel. Po smrti svého muže vzala Machna z Nevojic na své věno 10 hřiven, manželem na městečku zajištěné, na spolek své syny

Jakuba a Podobu.

S Jakubem Koníčkem mladším vedl Štěpán z Wartnova znova při r. 1412 tvrdě, že mu drží jeho vlastní zboží na Zdounkách. Soud v tomto sporu přiknul největší díl Štěpánovi z Wartnova, tak že Jakub Koníček držel jen $2\frac{1}{4}$ lánu rolí čili 242 měřic. Jakub Koníček nepodržel na dlouho svůj podíl a prodal jej r. 1420. panu

Hrochovi Ořechovskému z Houbic.

Tento vladyka svého podílu na Zdounkách rovněž dlouho nepodržel, přešel záhy na štěpána z Wartnova. (Rodinný erb Ořechovských byl: půl pole modrého a půl zlatého a nad helmem zavřeným dva buvolí rohy, šafrnochy dolů potažené modré a zlaté barvy).

Štěpán z Wartnova připojiv takto r. 1421. i tento podíl ku Zdounkám, stal se nyní samojediným držitelem celého zboží zdouneckého, jež záleželo z **panství, tvrze a městečka.**

K zboží zdouneckému počítají se tu také: ves Světlá, ves Cvrčovice, ves Soběsuky a Újezdec. —

Že **tvrz a městečko** oddělovalo se od ostatního panství jde na jevo ze žaloby, kterou podal Jan z Frenštátu na Heralta Pušku z Kunštátu pro 600 hřiven, které otec Heraltův — Ješek z Kunštátu — dal pro něho na tvrzi a městečku zajistiti, ale mu zase odňal bez boha a bez práva.

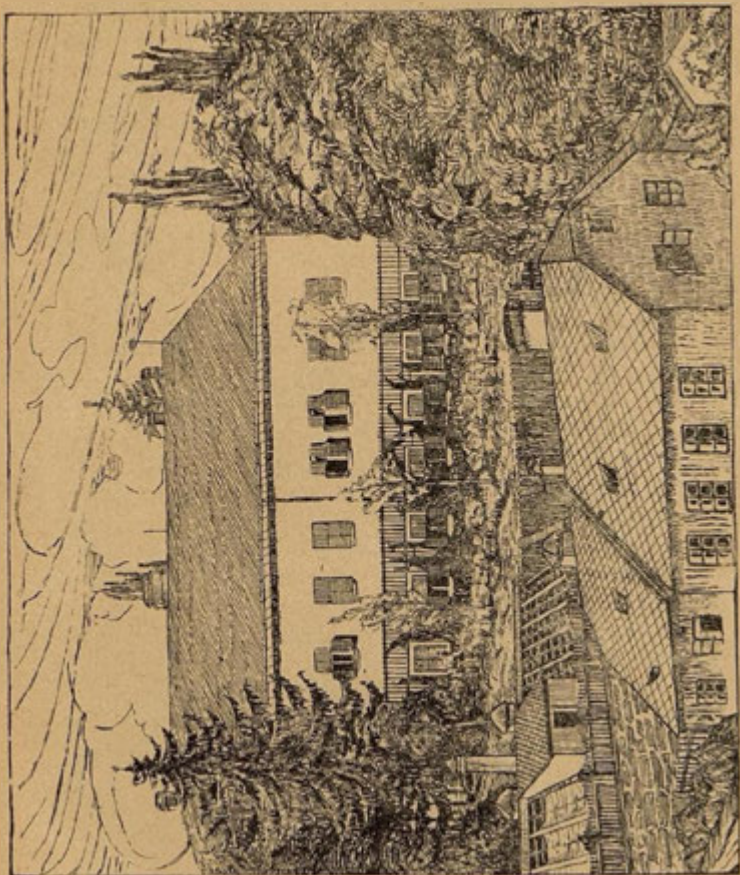
Co to byla tvrz a kde stála ve Zdounkách?

U našich předků středověkých znamenala tvrz obydlí zemanské, menší než hrad nebo zámek.

Byla to obyčejně jedínká budova, ale přece dosti pevná, aby proti nepříteli mohla hájena býti zbraněmi. Jako hrady stávali později i tvrze na místech nepřístupnějších.

Jest tedy pravdě podobno, že i stavitel tvrže ve Zdounkách volil pro ni raději místo vyvýšenější než nižší.

Uvažíme-li, že půda, kde je dnešní nádraží, jest jen 222 m nad mořem, kdežto k jihu rychle stoupá do 250 m, volil pro ni

Strana té polovice zámku, jež tvořila tvrz od r. 1550—1650.

nejspíše místo za kostelem. Máť místo to dosti příkrý svah na všechny strany.

Také ústní podání nazývá místo to »hrubé valy«, což také upomíná na dřívější jeho opevnění. Byly také při kopání hrobu za kostelem nalezeny základy pevných zdí.

I původní kostel bez pozdějších přístaveb měl ráz kostela tvrzového.

Kdo a kdy tvrz postavil, není známo. Přibližně lze však souditi, kdy byla zpustošena. Stalo se tak asi r. 1422. Že rok tento byl rokem zkázy pro tvrz, lze souditi takto: Do doby Štěpána z Wartnova, majetníka tvrze, spadají války husitské od r. 1419—1434.

Ostří těchto válek namířeno bylo mimo jiné hlavně proti králi Sigmundovi, který po smrti bratra svého Václava IV. r. 1419. měl nastoupiti na trůn český. Poněvadž však Sigmund dopustil, že mistr Jan Hus byl v Kostnici upálen, nechtěla strana Husova čili Husité o něm ani slyšeti, aby byl králem.

I Štěpán z Wartnova držel se Sigmundem; přirozeno tedy, že by i tohoto byli Husité ztrestali, kdyby se byla naskytla příležitost. A ta se naskytla.

Roku 1422. vtrhli Husité se svým Žižkou na Moravu a mezi jiným oblehli Kroměříž. Tu asi odeslali oddíl vojska do Zdounek, a tato tvrz Štěpánovu vyvrátilo a zničilo. A skutečně děje se o tvrzi ve Zdounkách zmínka v zápise krále Sigmunda ze dne 10. září 1429, ale již jako o tvrzi zpustošené.

Zápisem tím mimo jiné věnuje Štěpánovi z Wartnova 550 kop (čili 23100 K) za věrné služby a jako náhradu za škody, které utrpěl na tvrzi ve Zdounkách.

O zpustošené tvrzi nečiní se dále zmínka až r. 1520., kdy mezi ostatním příslušenstvím panství v zemských deskách zapsaným jmenuje se také tvrz pustá.

Po druhé činí se zmínka o pusté tvrzi r. 1523., kde se též mezi příslušenstvím panství vypočítává.

Roku 1542 koupil panství zdounecké Petr Čertorejský z Čertoreje. Když tento prodával panství r. 1561., vypočítává se mezi příslušenstvím tvrz, ale nikoliv již jako pustá. Musil ji tedy Petr Čertorejský vystavěti znova; a skutečně praví Volný, že tvrz byla r. 1550 znova vystavěna.

Kde však byla vystavěna? Zda na místě dřívějším? Nikoli. Vystavěna byla tam, kde stojí nynější zámek.

Jest totiž jisto, že Jesuité, kterým byly Zdounky r. 1635. odkázány, mají v soupise příslušenství jmenovanou také **tvrz**; převzali ji tedy již hotovou.

V přiznávací listině jesuitské kolleje hradištské ze dne 16. ledna 1671 na komíny ve Zdounkách praví se již, že zámek měl 5 komínů. Byla tedy **převzatá tvrz** od Jesuitů rozšířena na

zámek. A skutečně sestává zámek ze dvou docela různých staveb: zdívo jedné části asi původní tvrze je přepevné, kdežto zdívo pozdější části zámku je chatrnější. Toto jest asi přístavba, Jesuité vystavěli tu také kapli, kterou začali stavěli r. 1655. a dokončili r. 1661. Zasvěcena byla sv. Ignáci z Loyoly. Kaple požívala plnomocných odpustků v oktávu svétce tohoto. Po zrušení řádu Jesuitského se o kapli nikdo nestaral, ale r. 1780 byla obnovena a znova nadána plnomocnými odpustky. Později zanikla; byla asi přeměněna v dnešní sýpku.

*

Štěpán z Wartnova dostal v zástavu od krále Sigmunda hrad Cimburk za 1700 kop (71.400 K), které musil vyplatiti Vokovi z Holštýna, jemuž byl prvotně zastaven a obdržel od něho na opravu hradu toho 100 kop.

Hrad Cimburk postavil sobě r. 1308. Bernart z Cimburka. Vystavěn byl na Trnávce v okrese moravskotřebovském na Moravě. Když však hradu toho r. 1320. králi Janu Lucemburskému musil postoupiti, postavil si hrad Nový Cimburk u Koryčan ve Hradištsku.

Cimburkem, jež Štěpán z Wartnova od krále Sigmunda do zástavy obdržel, myslí se asi hrad na Trnávce v okrese moravskotřebovském, který je od r. 1767 zpustlý.

Nový Cimburk prodal r. 1358 Ctibor z Cimburka, příjímá Kazka, Janu, markraběti moravskému, aby od něho převzal tvrz a panství Tovačovské.

Po Štěpánovi z Wartnova uvádí se jako držitelka Zdounek

Susana z Wartnova a ze Zdounek r. 1463.

Avšak příslušenství statku zdouneckého vypočítává se opět zevrubněji za majitelky panství

Žofie z Wartnova.

Roku 1481. přijala totiž Žofie z Wartnova na spolek svého muže Štěpána z Lomnice; a to na: městečko Zdounky i s dvorem a mlýnem pod městečkem a pod rybníkem Olšínským, pak na vsi Soběsuky, Cvrčovice a Újezd; také na ves Divoky vyjímajíc ten plat, který z této obce již od časů Půtových z r. 1368. bral farář zdounecký.

Téhož r. 1481 pohnala Žofie z Wartnova pana Jana Heralta z Kunštátu, majitele Buchlova, že jí a městečku Zdounkám brání užívati svobod na horách Hříběcích, které byly Zdounkám r. 1358. uděleny od markraběte Jana Jindřicha.

*   *

*

Kroměřížská kapitula pohnala před soud Jana z Lomnice.

Kolem r. 1440. daroval zdounecký farář Blažej chrámu sv. Mořice v Kroměříži na záduší 4 lány v Divokách. Toto pole odňal r. 1490. majitel Zdounek Štěpán z Lomnice kapitule a spojil se Zdounkami.

Po matce zdědil Zdounky syn její Jan z Lomnice, jakož po otci zdědil Náměšť v kraji brněnském.

Sotva se Jan z Lomnice r. 1498 ve Zdounky uvázal, pohnala ho kroměřížská kapitula před soud pro ony 4 lány pole, které jí byly darovány, ale zase odňaty. Soud kapitolu odmrštil se žalobou, protože nároky na pole to byly již promlčeny.

Hynek z Kunčic.

Roku 1520. prodal Jan z Lomnice panství zdounecké Hynkovi z Kunčic. Příslušenství panství vypočítává se v zemských deskách takto: **tvrz pustá**, Zdounky s dvorem poplužným, panským mlýnem a druhým mlýnem pro městečko, s poplužným dvorem v Divokách a platem patřícím z Divok oltářů, ves Soběsuky, pustou ves Újezdec, ves Cvrčovice s mlýnem, několik lidí v Roštíně, dva člověky z Těšánek, na celém panství rybníky, potoky a právo na hory buchlovské. Hynek z Kunčic přikoupil k tomu r. 1521 od Jana ze Šternberka ves Skržice s pustým dvorem a lukami.

Václav ze Žerotína.

Roku 1523 prodal Zdounky Hynek z Kunčic pánu na Buchlově Václavu ze Žerotína.

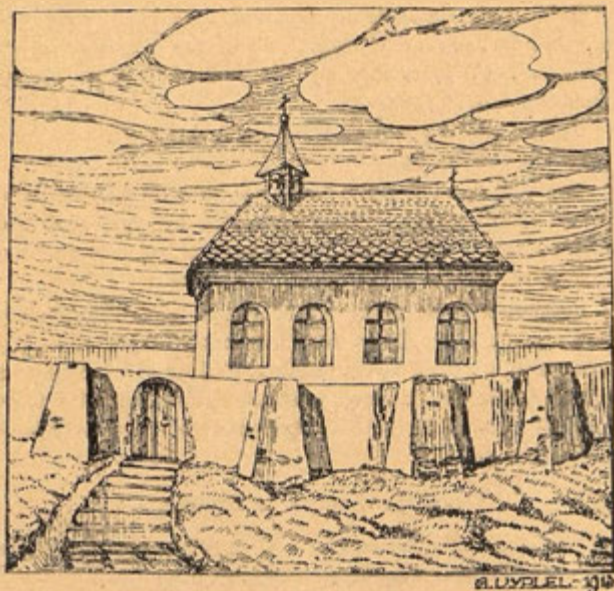
V příslušenství uvádí se opět **pustá tvrz**, pustá ves Újezdec, pustá ves K o p a, ves Soběsuky, Cvrčovice, Divoky, Skržice a co měl v Roštíně a Těšánkách.

Roku 1523. připomíná se živé v i n a ř s t v í ve Zdounkách. Až do roku 1542. drželi Zdounky nedílně synové Václava ze Žerotína: P a v e l, J a n a V á c l a v. Od nich koupil Zdounky

Petr Čertorejský z Čertoreje.

Panská rodina Čertorejských z Čertoreje měla v erbu: Zlatý štít a na něm pannu korunovanou sedící na medvědu, na helmě za klenot sedm per pštrosích. V příslušenství neuvádí se více právo na hory buchlovské, ale mimo jiné jmenuje se **dům s vinohrady** a pusté vsi: Újezdec, Kopa, Žernova a Světlá.

Prvotní farní kostel ve Zdounkách před r. 1570.

Petr Čertorejský koupil r. 1560. od Závěše z Víckova 11 osedlých z Těšánek, a tím celý alod připojen ku Zdounkám; téhož roku 1560. připojen ku Zdounkám celý alod Troubecký.

Erazim z Bobolusk.

Roku 1561. prodal Čertorejský panství se vším příslušenstvím Erazimu z Bobolusk. K příslušenství při zápisu do desk zemských vypočítává se: pusté vsi Kopa, Žernova, Újezdec, Světlá, pak ves Cvrčovice, Skržice, Divoky jako k faře patřící, ves Lhotka, 13 člověků s mlýnem v Těšánkách, 17 člověků

v Roštině, 27 člověků v Troubkách, ves Zlámanka s kostelním podacím, pivovar a tvrz. Vládycká rodina z Bobolusk měla na svém štítě roulvitou šachovnici modrou a zlatou; přílbici zdobila 3 pštrosí péra, krajní modrá, prostřední zlaté. Ve příčině farářů zdouneckých dlužno poznamenati, že všichni až po Erazima z Bobolusk byli katolíci. Nejstarším farářem jmenuje se r. 1368. Vavřinec, za něhož daroval Půta z Holštýna kostelu se svolením markraběte ves Divoky.

Roku 1384. jmenuje se farářem Seidlín, jenž prodal Janovi z Roštína 2½ lánu, pak krému a louku v Roštině.

Roku 1440. farář Blažej daroval kostelu sv. Mořice v Kroměříži 4 lány v Divokách.

Roku 1450. jmenuje se farář Jan, 1453. Pavel Trenčanský, r. 1500. farář Bartoš, 1558. Melichar.

Teprv Erazim z Bobolusk, ač sám katolík, dosadil za faráře kněze nekatolického, jenž byl ve víře spletený, který kázal proti církvi katolické a nechtěl ani mše sv. sloužiti ani ostatních obřadů po katolicku vykonávati.

Poddaní z Něčic podali o tom zprávu tehdejšímu biskupovi Marku Kuenovi, který to Erazimovi trpce vyčítal; Něčice odepřely zároveň faráři desátek. Biskup žádal Erazima, aby toho faráře ze Zdounek odstranil, zvláště když sám vždy byl ve víře katolické stálý. Zdali vládka žádosti biskupové vyhověl, neví se.

Jáchym Zoubek ze Zdětína.

Erazim z Bobolusk zemřel r. 1564. jsa bezdětek a poslední svého rodu. Panství zdounecké bylo by připadlo koruně; Erazim však měl od císaře Ferdinanda I. mocný list, aby mohl svobodně udělati kšaft.

Ve své závěti, pořízené ve Zdounkách 16. listopadu 1564, odkázal Zdounky svému vzdálenému příbuznému Jáchymovi Zoubkovi ze Zdětína. Jáchym byl synem Jana Zoubka a Kateřiny z Lesnice, majitelů Horní Moštěnice.

V erbů měl: štít rozpoltný, jehož pravá polovice jest zlatá a levá černá a v tom dvou vzhůru postavených ramen obrněných s rukama dohromady složenýma.

Jáchym Zoubek byl horlivý katolík a oblíbený jak u biskupa olomouckého Viléma Prusinovského z Víckova, tak u krále Maxmiliána II.

Farní kostel ve Zdounekách od r. 1570 1745.

S biskupem byl Zoubek těsně spřízněn, neboť třetí jeho manželka Alina byla vlastní sestra biskupova.

Od r. 1567—1571. byl podkomořím markrabství Moravského. Za jeho vlády byl r. 1571. farářem ve Zdounekách katolík, jménem J a k u b. Ten měl některé neshody s farníky Něčic-

kými, a byl proto povolán do Kroměříže k biskupu Prusinovskému. R. 1570. dal Jáchym kostelu postavití věž, jak hlásá nápis nad vchodem umístěný:

»Anno MDLXX urození a stateční rytíř pan Ioachim Zoubek ze Zdětína a na Zdoukách tuto vezi ke cti a chvále Pánu Bohu a Panně Marii dal postavití.«

Jáchym Zoubek zemřel o 10. hodině ve středu 25. července 1571 a pochován jest v kostele jezuitské kolleje v Olomouci, Zprávu o jeho úmrtí podal biskup Prusinovský císaři. Joachym měl z trojiho manželství 7 synů a 6 dcer, z nichž většina zemřela v útlém věku.

V dědictví uvázali se jeho synové Jan Bohuslav, který dostal Habrovany a mladší

Jan Jiří Zoubek,

který r. 1571. dostal Zdounky.

Mezi vdovou a těmito syny jednáno 1. října 1571, aby se vdově dalo 800 zlatých moravských, a nezletilé děti Vilém a Johanka aby zůstaly při ní a sice: Johanka až do provdání a Vilém, až by byl dán na studia. Věno její, které Jáchymovi přinesla, 2½ tisíce zlatých, má se jí do čtyř neděl pořád zběhlých šesti rukojměmi hodnými na statku ujistiti, tak že věno i výplata učiní 3300 zl. mor.

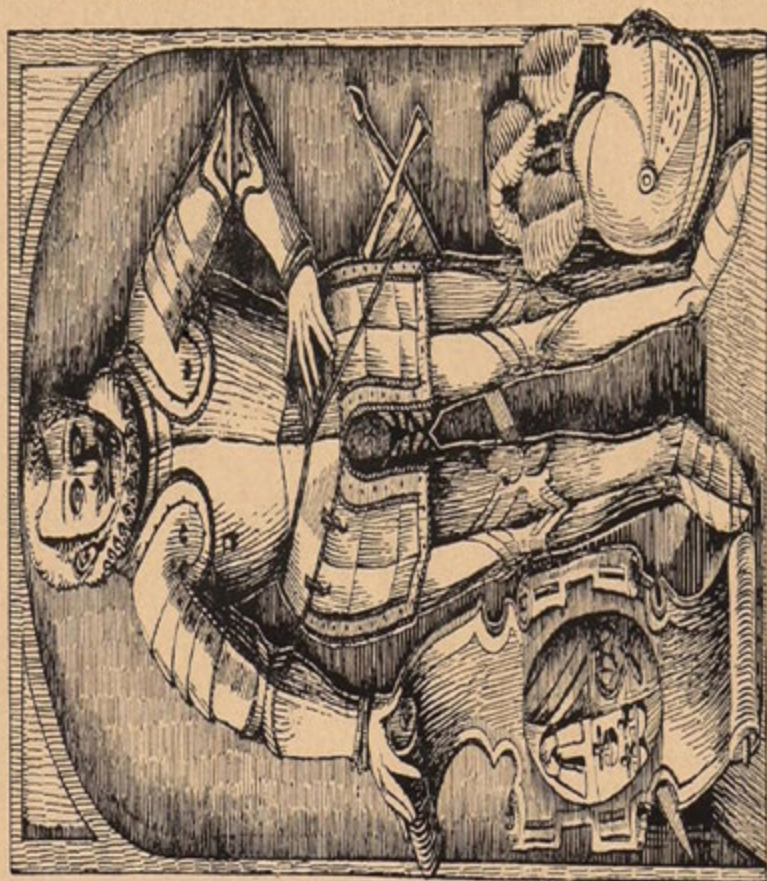
Dcera Johanka provdala se za Václava Pavlovského z Pavlovic, který byl bratrem nového biskupa olomouckého Stanislava Pavlovského. Co se týká Jana Jiříka Zoubka, zdá se, že kolísal mezi vírou katolickou a luteránskou, z které příčiny mu biskup Pavlovský nedůvěřoval. — Jan Jiřík Zoubek přijal také r. 1583. na faru zdouneckou kněze Tomáše, který již dříve byl zbaven fary v Plumlově, poněvadž nebyl ani knězem řádně ordinovaným.

Biskup Pavlovský psal proto Jiříkovi a vycítil mu trpce, že takového kněze přijal a zároveň zakázal svým poddaným z Nětic, aby mu žádných desátků nedávali, dokud bude farářem.

Když Jiřík žádal biskupa, aby stál jeho dcerušce kmotrem, slíbil biskup, že tak učiní, bude-li pokřtěna pořádným katolickým farářem.

Jan Jiřík Zoubek zemřel r. 1584. Ve zdi u hlavního vchodu kostela ve Zdoukách je náhrobek Jana Jiřího Zoubka ze Zdětína. (Viz titulní obraz).

PÀN·NA·ZDOUNKÀCH·OD·R.1571-1584²

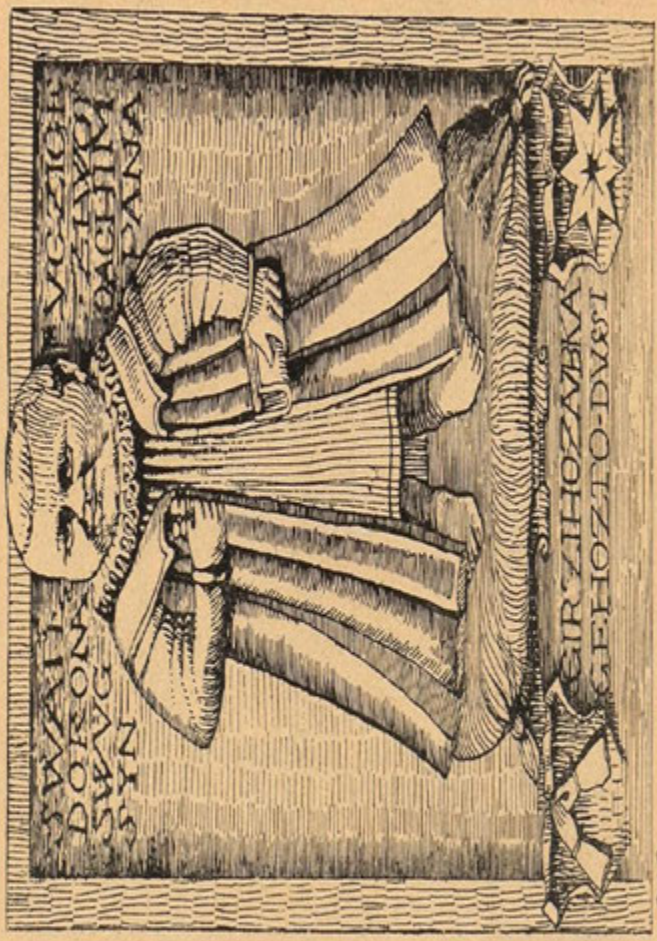
2. OYPLEL-1912

RYTIR·JAN·IRI·ZOUBEK·ZE·ZDETINA

1912

Obf. V.

ALPHE

Vilém Zoubek 1586.

Po smrti obou starších bratří podařilo se biskupu Pavlovskému převést na Viléma Habrovany i Zdounky.

Vilém Zoubek oženil se v lednu 1587 s Mandelenou Štosovou z Kounic.

Roku 1600 vybyl Vilém nekatolického faráře ze Zdounek a dosadil na faru tu kněze Fabiána z Genbachu. R. 1603. jest již farářem Jiří Lapidida. Po něm následoval farář Mikuláš Xera, ale ten také jen na krátko ve Zdoukách pobyl, neboť již 15. listopadu 1606. píše o něm kardinál Dietrichštejn panu Zoubkovi, že jej nemůže ve Zdoukách déle nechat než do sv. Kateřiny, ale že mu sám pošle jiného řádného kněze; kdyby se mu však poslaný nelíbil, je ochoten mu od sv. Jiří příštího roku poslati jiného. Roku 1606. nebo 1607. byl farářem Mikuláš Švíbka a r. 1607 Tomáš Rektorijs, pro něž žádal Zoubek po kardinálovi hned investitury na dvě fary: zdouneckou a ratajskou. Kardinál odpověděl dne 9. května 1607, že sám dobře ví, jak takové spojování k rozšíření religie svaté prospěšno nebývá. — Ve příčině panství zdouneckého dlužno zmíniti se, že Vilém r. 1600 přikoupil Rataje, které odtud jsou částí panství zdouneckého.

Jinak byl Vilém Zoubek těla slabého a po celý život neduživý. S manželkou Mandelenou měl syna Viléma Bohuslava a dcery Alinu a Kateřinu. Na králi českém Rudolfu II. vymohl si r. 1586 list mocný, aby mohl o statku svém volně kšaftovati.

Závěť jeho má datum v Olomouci 18. ledna 1608. V závěti té žádá, že chce býti pochován v kostele sv. Františka v Olomouci v kapli Panny Marie nanebevzetí, již sobě za živa oblíbil.

Poněvadž manželka jeho Mandelena jej předemřela, zůstaly po jeho smrti 1608 tři nezletilé dívky.

Pro ně v závěti vyhledal mocné poručníky. Dědici svými ustanovuje své 3 dívky a žádá na poručnících, aby syna dali do škol katolických a žádných jiných, dále aby za faráře ustanovování byli jen kněží katoličtí. Synové mají se vydati statky, až by dospěl 20 let. Kdyby do té doby zemřel, mají připadnouti statky dcerám Alině a Kateřině. Syn jeho Bohuslav Vilém následoval brzy otce do hrobu. Alině, která se provdala za Jana Dubského z Třebomyslic, byl její podíl vyplacen hned, a tak nemovité statky Zdounky a Habrovany připadly na svobodnou její sestru

Kateřinu Zoubkovou.

Tato narodila se r. 1597 ve Zdoukách a zůstala svobodnou po celý život. Jsouc velmi zbožnou a přísně katolickou odkázala za svého života v závěti své ze dne 5. října 1635 Zdounky a Habrovany řádu Jesuitskému k založení nové jesuitské koleje na Moravě. V testamentě tom jmenuje se mezi příslušenstvím panství zdouneckého: městečko Zdounky s farou, tvrz, dvůr, pivovar, vinohrady a zahrady, pak ves Cvrčovice, Skržice, Soběsuky, Lhotka, Zlámanka, Divoky, Rataje, díl Roštína, díl Troubek, díl Těšánek a mlýny. Kateřina zemřela 15. července 1636. ve stáří 39 let v jesuitské koleji v Brně a byla také v hrobce jesuitského kostela brněnského pochována. R. 1692 bylo tělo její z původního hrobu vyzdvíženo a pochováno v jesuitském kostele v Uh. Hradišti. — Ve příčině poměrů církevních za Kateřiny Zoubkové připomíná se, že farář Rektorius, jejím otcem ustanovený, nepobyl ve Zdoukách dlouho, neboť již r. 1610. investován na faru Křištof Methudius. Snad bezprostředním nástupcem jeho byl blahoslavený Jan Sarkander, který již r. 1610 přišel z Charvat do Zdounek a r. 1613 odešel do Bozkovic. Zemřel 17. března 1620 v žaláři v Olomouci.

V letech 1611—1618 vypomáhali farářům v duchovní správě jesuité z koleje olomoucké, neboť farářové se zase pilně střídali a ve Zdoukách samých bylo hojně nekatolíků. Jesuita Jan Drahovius obrátil r. 1611 i samého rychtáře.

Roku 1625. farářoval Jiří Sudrovský. Matriky, které počínají r. 1628., začal psát farář Mojžíš Aron Jemelka.

Jesuité na Zdoukách od r. 1636.

Do této doby byly na Moravě 4 jesuitské koleje: nejstarší v Olomouci, založená biskupem Prusinovským r. 1567, druhá v Brně, r. 1572, třetí a čtvrtá v Jihlavě r. 1624.

Nová pátá kolej měla býti zřízena hned dle odkazu Kateřiny Zoubkové. Pomýšlelo se na Uh. Hradiště, ale na nátlak kardinála Dietrichštejna zřízena byla r. 1636. v Kroměříži.

Tato kolej byla však r. 1644. vpádem švédským úplně zkažena, a mimo to přišli Jesuité o peníze, určené na stavbu kolejních budov; proto přenešena kolej z Kroměříže do Uh. Hradiště. Jesuitská tato kolej byla tudíž pánem nad Zdoukami a Habrovanami.

Nebylo jí však popřáno hned klidně držeti lehko nabyté statky. Roku 1641. vyplatili Jesuité dědici Jiřimu Vilému

Dubskému z Třebomyslic, synu po Alině, sestře Kateřiny Zoubkové, 10.000 zl. mor. jsouce vázání testamentem; ale on prohlásil testament předce za podvržený a žaloval je za vydání statku. Způsobil tím Jesuitům mnoho starostí, až konečně císař Karel VI. r. 1714. dal za právo Jesuitům.

Jiné starosti s panstvím způsobovala válka třicetiletá. Panství zdounecké bylo za války té zpustošeno tak, že sněm zemský označil je jako statek úplně zkažený, když rozvrhoval r. 1643 zemskou daň peněžitou a obilní.

Ještě r. 1656. bylo na celém panství nad polovici domů a rolí pustých. Roku 1658. vyhořel mlýn Olšina, po 2 letech shořely panské stáje a stodoly, čímž způsobena veliká škoda na obilí a slámě, při tom shořel všecek dobytek tažný a 900 kusů ovec; r. 1675. zhynulo nákazou 700 a 1695 znova na 1200 ovcí. V letech 1714 a 1715 byl mor a r. 1746. zachvácen byl panský ovčín, přeplněný krásnými ovci, pádem dobytčím; konečně sužovalo r. 1748. Zdounky vojsko ruské.

Stav panství zdouneckého za Jesuitů r. 1750.

Roku 1750. patřily statku dvory:

Zdounecký, Soběsucký, Světelský a Oujezdský.

Dvůr Zdounecký měl rolí 383¹/₃ měřic, čili dnešních 563³/₄ měř.

«	Soběsucký	«	«	346 ¹ / ₃	«	«	«	509 ¹ / ₃	«
«	Světelský	«	«	170 ² / ₃	«	«	«	250 ¹ / ₆	«
«	Oujezdský	«	«	105	«	«	«	154 ² / ₃	«
				1005 ² / ₃	«	«	«	1477 ¹ / ₂	«

Zahrad měl:

dvůr zdounecký 15¹/₃ měřic, dnešních 22¹/₃ měřic

« soběsucký 7²/₃ » » 10¹/₃ »

Pastvisk měl:

dvůr zdounecký 35 měřic, dnešních 51⁹/₂₀

« soběsucký 35 » » 51⁹/₂₀

Ladem leželo: 105 měřic, nynějších 154¹/₃ měřic.

Celkem tedy bylo měřic dnešních: rolí 1477¹/₂

zahrad 33¹/₂

pastvisk 103

ladem 154¹/₃

úhrnem 1768¹/₃

Připočteme-li k tomu les 3106

bylo vůbec při panství 4874¹/₃

Výměra luk odhadnuta je dle počtu čtyřspřežných for sena.
I bylo luk:

při dvoře zdouneckém na	30	čtyřspřežných for sena
a	12	« « otav
při dvoře soběsuckém na	20	« « sena
a	7	« « otav
při dvoře světelském na	8	« sena
a	4	« « otav

Dlužno dále uvést:

rybník zámecký	na 20 kop kapří násady,
« prostřední	« 6 « «
« olšínský	« 30 « «

Příjem z lesa byl nepatrný. Les byl hrubě vysekaný, místy jen křovinatý, jehož se užívalo jen za dřevo deputátní. Dřevo se vůbec neprodávalo, ba Jesuité museli pro domácí potřebu kupovati z cizích panství.

Z mlýnů dostával statek:

ze zdouneckého	. . . . .	100 zl.
z olšínského	. . . . .	140 zl.
ze stroužnického	. . . . .	40 zl.
ze cvrčovského	. . . . .	30 zl.

Panský pivovar vařil ročně 964 beček piva.

Dále brali Jesuité farský desátek ze Zlámanky, Lhotky a Ujezdska.

Ze Zlámanky	17 měr pšenice a 17 měr ovsa
ze Lhotky	8 « « « 8 « «
z Ujezdska	2½ « « « 2½ « «
celkem	27½ « « « 27½ « «

Příjem Jesuitů z panství bez ohledu na kontribuci a daň propinační byl r. 1767. odhadnut na 3829 zl. 27 kr.

Poměry náboženské na Zdounekách za Jesuitů.

V příčině náboženství dala se ve Zdounekách od počátku vlády jesuitské úsilovná protireformace katolická, poněvadž na panství tomto bydlelo dosti nekatolíků. Ještě r. 1653. hradištský jesuita P. Alexander Pruckovský obrátil sám 34 na víru katolickou.

Obvod fary zdounecké za Jesuitů.

V letech 1625—1670 byly ze Zdounek také spravovány fary: ratajská, roštinská, zborovská a filiálka zlámanská. Fara ratajská byla obsazena asi r. 1660. Fara roštinská byla 1650.

připojena k faře do Střilek. Fara zborovská zůstala při Zdounkách až do r. 1737., kdy byla zřízena fara samostatná. Fara zlámská zůstala při Zdounkách až do zřízení fary r. 1784.

Roku 1773. bylo ve Zdounkách zřízeno děkanství. Dle farních matrik patřily k faře zdounecké všechny osady, které nyní patří k farám ratajské, roštinské, zborovské a zlámské mimo Lubnu, která patřila do Těšnovic. Těšánky patřily do 1788. do Zborovic.

První kaplan ve Zdounkách jmenuje se r. 1653.

Farský desátek za Jesuitů.

Hlavní příjem farský záležel v desátku.

Nejstarší zápis desátku učinil farář Jan Václav Ikerna r. 1657.

Obce odváděly:

z lánu	2	kopy pšenice	a 2	kopy ovsa
z $\frac{3}{4}$ lánu	$2\frac{1}{2}$	«	«	a $2\frac{1}{2}$ « «
ze $\frac{3}{4}$ lánu	$1\frac{1}{2}$	«	«	a $1\frac{1}{2}$ « «
z $\frac{1}{2}$ lánu	1	«	«	a 1 « «
ze $\frac{1}{4}$ lánu	$\frac{1}{2}$	«	«	a $\frac{1}{2}$ « «

Z Něčic byl nejen desátek kopný, ale také z rolí »Rozdíly«

řečené

dvánáctý snop pšenice,
dvánáctý snop rži,
dvánáctý snop ječmene a
dvánáctý snop ovsa.

Ze 3 přifařených gruntů v Troubkách byl desátek kopný. Poněvadž vrchnost brala ze Zlámanky farský desátek, dávala místo něho faráři:

13 kop pšenice,
13 kop ovsa a
provázek dříví z panského leša.
a z každé várky vědro piva.

Roku 1639. sloučil rektor jesuitské kolleje v Kroměříži F. Leo některá pole v Soběsukách s panským dvorem.

Na místo desátku z těchto polí dostával farář:

15 měřic pšenice a
15 měřic ovsa.

Ale po roce 1644. se na to zapomnělo, a vrchnost zdráhala se dávatí faráři relutum. Teprv r. 1654. farář Ikerna vymohl na rektorovi Jesuitů P. Dobiáší Geblerovi ročně:

12 zl. rýnských a

1 vědro vína.

Roku 1655. přijal Ikerna místo toho, aby neměl s Jesuity ostudu,

12 měr rží a

12 měr ovsa.

Roku 1654. vzala vrchnost poddanský grunt ve Zdounekách na »šenkhus«; z toho platila faráři:

2½ kopy pšenice a

2½ kopy ovsa.

Mimo tyto dávky byli poddaní faráři povinni:

faru opravovati,

ploty plésti,

podsedníci a hořeři dříví v lese sekati, a ti, kteří měli koně po 1 fůře voziti.

Druhý soupis desátku pochází z r. 1673., kdy byl farářem Ikernův nástupce Ignác Itali (1660—1674), který měl s Jesuity neustálé spory o desátek.

Roku 1670 dala vrchnost za kompensaci desátků sobě-suckých faře zahradu.

Roku 1740 byl farský desátek tak upraven, že lán dával 2 kopy pšenice a 2 ovsa,

Cvrčovice a Divoky kromě desátku dělali dříví,

Něčice dávali: půllán 1 kopu ovsa, půl kopy rží, půl kopy pšenice,

podsedník 1 mandel pšenice a 1 mandel ovsa,

hořeři dělali dříví a sedláci je vozili.

Ve středu křížových dní dávala obec Něčická faráři kopu vajec a vystrojila mu dobrou hostinu.

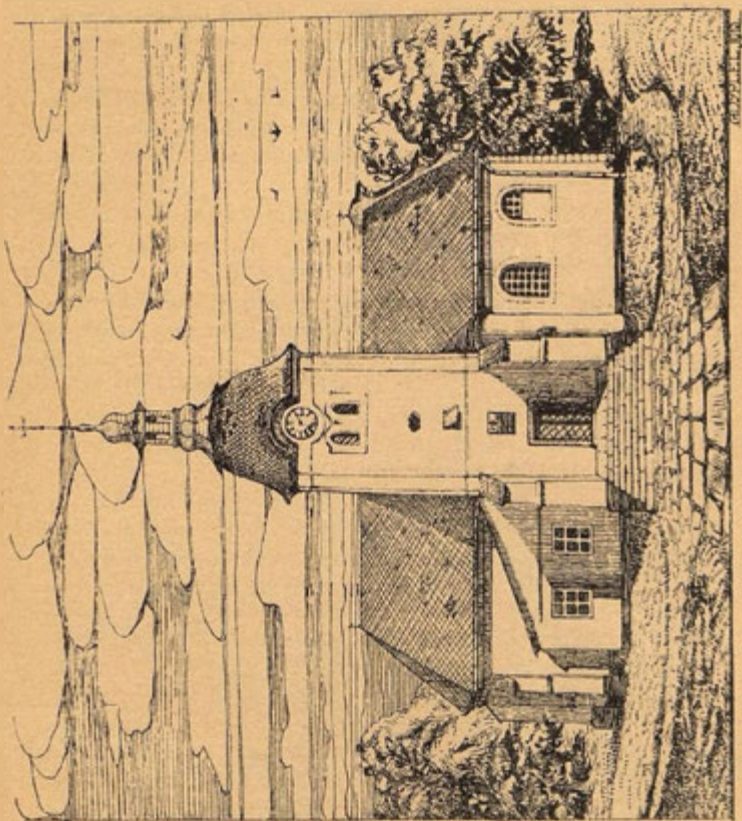
Zvláštní události v duchovní správě farářů zdouneckých za doby jesuitské.

Italův nástupce farář Pavel Kahánek spravoval faru od 1674—1684. Za jeho správy 1681. ukradli zloději v noci z kostela 2 stříbrné kalichy a cibor, které věci prodali židům v Kroměříži. Tito jakož i pachatelé byli v Kroměříži r. 1686 pokutováni smrtí.

Jeho nástupce farář Václav Zezulka (1684—1691) měl od počátku až do své smrti spory s Jesuity o farský desátek.

Jeho druhý nástupce píše se Karel Jan Viktorin Polášek od 1695—1741. Za jeho farářování vykradli lupiči nočním časem

faru. Vina toho svalena na 6 zdouneckých občanů, že nekonali noční hlídky, všichni byli uvězněni na Špilberku. Za tohoto faráře byl sbírkou r. 1697. ulit v Brně u Jana Meláka největší ze zdouneckých zvonů a zavěšen za panování rektora jesuitské kolleje P. Tomáše Koukola.

Farní kostel ve Zdounečích od r. 1745 1861.

Roku 1745 přistavěno praesbyterium půl 3. sáhy dlouhé nákladem 200 zl. rýn. a kostel oklenut.

Náklad na tuto přístavbu konal rektor kolleje Antonín Hruška.

Roku 1746 nebylo dílo ještě hotovo a Hruška povolán za rektora kolleje klatovské.

Jeho nástupce rektor Václav Rambovský ujal se stavby a přistavěl sakristii, pokryl věž a celé dílo dokončil r. 1749.

Stavby tyto děly se za faráře Fr. Antonína Jevického (1741—1753), který značným obnosem k tomu přispěl.

Faráře tohoto stihla však pohroma. Byla mu totiž Bedřichem II., králem pruským, uložena válečná pokuta 300 zl. Když je nakvap nemohl sehnati, byl ztýrán vojáky, odveden a 8 dní žalářován na zámku bučovském.

Dle účtů farních r. 1731. pohřbena v malé žebračce vedle své paní sestry urozená slečna Barbora Hochbergová z Freidorfu a na Troubkách a r. 1733. urozený a statečný rytíř Jiří Žalkovský ze Žalkovic.

Roku 1764. byl vrch věže kostelní zvýšen a na věž dány hodiny.

Školské poměry za Jesuitů.

Že školní budova stávala na téměř místě, kde stojí dnes, jest jisto; není však zpráv, kdy byla vystavěna první budova. Ale zajiště byla nepatrným stavením; neboť již r. 1787 musela býti rozšiřována. Stalo se tak za učitelování Josefa Hrubého, když patřily Zdounky Studijnímu fondu.

Náklad činil 376 zl. 14 kr. mimo ruční a tažnou práci, kterou konali poddaní za obnos 79 zl. 3 kr.

Budova tato byla 11 sáhů, 2 stopy dlouhá, 1 sáh, 4 stopy vysoká, s 1 sáh. 5 stop vysokou střechou ovšem přízemní. Učirna měla 3 okna, byt učitelův 2; mimo chodbu měla kuchyni a komoru. Kryta byla slámou; krytba tato byla obnovena teprv r. 1818., kdy sláma na došky a práce stály 84 zl. 47 kr. Učirna byla 4" 2' dlouhá a 3" 5' široká pro 184 žáků.

Nejstarší zprávu o školství máme z r. 1640, kdy 24. ledna zemřel učitel Jiřík Moravanský. Po 28 letech od té doby připomíná se učitel Michal Trnavský. Příjmy tohoto učitele byly asi velmi skrovné, když bral od poddaných pouze posnopné.

R. 1679 učiteloval Matěj Kašalavský a r. 1684. Rudolíf Bošálek. Po učiteli Ondřeji Mráčkovi r. 1692 nemluví se ani o škole ani o učiteli, až r. 1745 byl kantorem Martin Mucha. — Dne 6. července r. 1762. umřel učitel Jan Hanák.

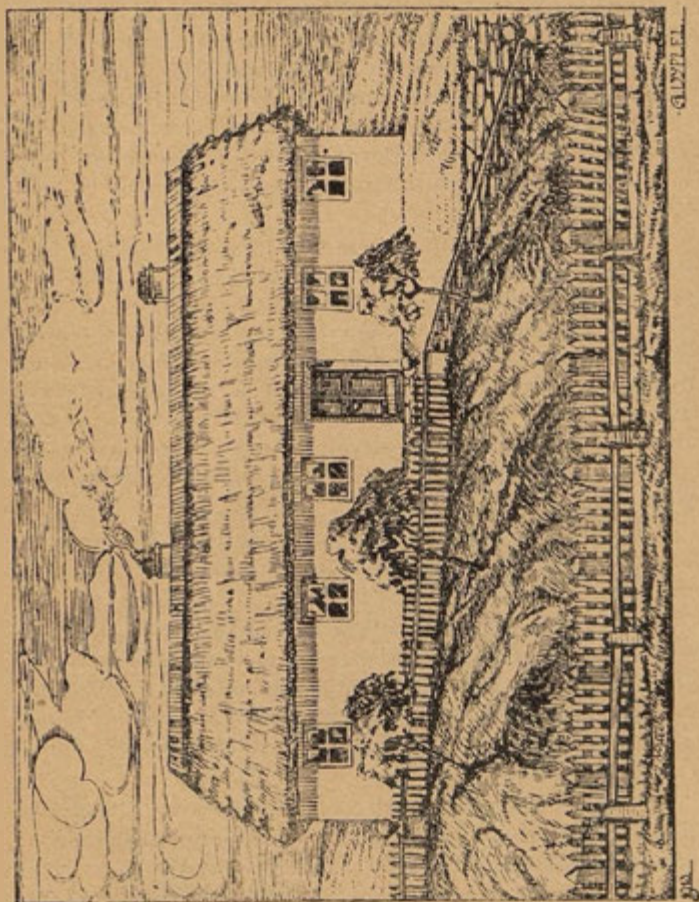
Stav městečka Zdounek až do zrušení řádu Jesuitského r. 1773.

Bylo již řečeno, že Zdounky jmenují se městečkem hned r. 1358, kdy se jejich majitel psal Pavel ze Vzdunek.

Pozoruhodná jest kamenná deska, umístěná na čelní zdi pololánu čís. 6. ve příčině pečeti a erbu.

Deska ta dělí se ve 2 nestejná pole: levé větší nese nápis: Jan Presspurski, auředník na Zdunkách — a erb, záležející ze tří klíčů s 3 hvězdami v podobě paprsků seřaděných.

Škola od r. 1787—1843.

Pravé pole menší nese nápis: Peciet MJC ZDune a 2 překřížené kopy.

Jest nyní otázkou, či jest to pečeť a erb a či úředníkem byl Jan Prešpurský?

K těmto otázkám lze odpovědět jen domněnkou, poněvadž o desce té nezachovalo se ani ústní podání, tím méně zpráva písemná. Dle obyčeje a mravu středověkého lze pokládati za pravděpodobné, že by na desce té vyryt byl erb a pečeť toho vladyky, kdyby v jeho službách Jan Prešpurský byl stál. Ale podobného erbu a podobné pečeti neměl žádný z vládyckých rodů, jež na Zdounkách vládly. Z té příčiny nebyl Jan Prešpurský úředníkem vrchnostenským. Poněvadž jako nešlechtic a úředník neměl vlastní pečeti ani erbu, může pečeť i erb býti jen znakem městečka Zdounek. Vždyť ve středověku byly každé osadě uděleny erb a pečeť, když byla povýšena na městečko nebo město.

Že pečeť může býti znakem městečka, nasvědčuje slovo: »Peciet« a slovo »ZDune«. Jest totiž všeobecným názorem, že jméno Zdounek znělo původně: »Zduni«. Že na desce na levé straně je: »na Zdunkách«, na pravé straně »Zdune« dá se vysvětliti tím, že pečeť vyryta byla doslovně v původním znění, kdy Zdounky povýšeny byly na městečko; název »na Zdunkách« psán byl již tak, jak v době, kdy deska byla ryta, se psalo. Písmena: J M C značí asi zkrácené slovo »miestec«. Je-li však pečeť ta pečeti městečka Zdounek, jest i erb tam vyrytý erbem jejich.

Abychom pronesli domněnku, v čí službách Jan Prešpurský byl úředníkem, dlužno poněkud šířeji zmíniti se o době, kdy deska byla ryta a jest bez data.

V důsledcích učení Husova a Petra Chelčického vyvinula se v Čechách a na Moravě náboženská společnost, jež se nazývala: »Jednota českých bratří« a přijímala pod obojí. I ve Zdounkách přiznávala se značná část obyvatelstva k učení českobratrskému, neboť teprv r. 1611. byl sám rychtář zdounecký obrácen k církvi katolické.

Po bitvě bělohorské však vydáno bylo několik mandátů královských proti všem nekatolíkům, tedy i proti příslušníkům Jednoty českobratrské; zvláště r. 1624 bylo vydáno 7 rozkazů královských, jimiž se nařizuje, aby nekatolický lid po městech i vesnicích k víře katolické se vrátil.

Konečně, když se zdálo, že reformace ta pokračuje poněnáhu, vydán r. 1627. rozkaz, aby se každý nekatolík do 6 měsíců buď do církve katolické vrátil anebo se ze země vystěhoval. I není proto divu, že jako jiní nekatolíci i vyznavači českobratřští

ve Zdoukách hledali bezpečného úkrytu, kde by svým obřadům náboženským obcovali.

Za takový úkryt asi vyhlédli si pololán čís. 6., kde byly prostranné vinné sklepy z dob rozkvětu vinařství ve Zdoukách.

Z tohoto sklepu vykroužili směrem k jihu pod dnešní silnicí nízkou šiji, která vésti měla do prostrannější místnosti podzemní, která měla býti modlitebnou českobratrskou. Prostranná tato místnost také skutečně jest. Avšak i tento tajný úkryt byl asi prozrazen, a za tou příčinou vláda ustanovila Jana Prešpurského, aby schůze v tajném úkrytu nejen zamezoval, ale i o provádění královských rozkazů reformačních pečoval. Přiro-

Pečeť a erb Zdounek.

zeno pak, že usadil se přímo na pololáně čís. 6., kde modlitebna ona byla a kde také pobyt svůj kamennou deskou dal označiti.

K tomu, že Jan Prešpurský úředníkem ve příčině reformace na Zdoukách byl ustanoven, přispěla snad okolnost, že Zdounky patřily tehda Kateřině, svobodné a neduživé dceři roku 1608. zemřelého Viléma Zoubka, která s Jesuítou velmi čilé styky udržovala a jim také před svou smrtí Zdounky do dědictví přikázala.

Po druhé v dějinném vývoji zdejšího velkostatku mohl býti ustanoven státní úředník ve Zdoukách po zrušení řádu Jesuitského r. 1773., tedy po tomto teprv čase, kdy velkostatek připadl Studijnímu fondu.

Leč ze stavebního protokolu ve příčině rozšíření školní budovy ze dne 10. června 1788, tedy v době ještě, kdy panství spravoval stát, vidno, že vrchním a zároveň c. k. státním plnomocníkem ve Zdoukách byl Jan Gschmeidler.

Ostatně té doby úřadovalo se výhradně po německu, a proto nápis byl by také býval německým.

Jako městečko mělo právo na trhy a od r. 1596. svobodu, že v 18 domech směl býti vinný šenk.

Zdounky měly i svůj soud i svého rychtáře.

Rychtář vedl soud za spoluúčasti přísežných a konšelů. Znakem hodnosti rychtářovy byla: pečeť, právo a ferule. Dům, na němž bylo právo rychtářské, slul rychta.

Další povinností rychtářovou bylo, že byl strážcem obecních truhel s písemnostmi, později připadly mu také záležitosti čelední, policejní a kontribučenské.

Rychtář pečoval také o to, aby všechny právní výkony požitků robotních byly prováděny, za což měl od vrchnosti úlevu v robotě.

Nejstarší rychtář ve Zdoukách z r. 1368. slul Hodslav. Čte se totiž o něm, že koupil od kněze Vlčka a bratra jeho Sudka v Roštíně krému a 2½ lánu.

Svobodu nalévatí víno v 18 domech dostaly Zdounky od Viléma Zoubka ze Zdětína.

Svobodu tu omezili Jesuité. Rektor Tomáš Koukol obnovil sice 20. dubna 1653. právo to, ale s tím obmezením, aby čepoval jeden po druhém po 2 nedělích v ceně na panství i v okolí obvyklé.

Jenom rathouz aby ten předek měl, by se v něm víno šenkovalo od sv. Martina po 62 dní nepřetržitě; užítku pak z toho šenku mělo býti užito 1. k opravám obecního domu, 2. k splácení obecních dluhů.

Za vděčné uznání takového dobrodíní má obec vrchnosti platiti ročně 20 zl. mor., která si však při tom vyhrazuje právo, stavěti hospody pro formany a kupce.

Právo to bylo znova potvrzeno r. 1692. Avšak právo to stalo se později obci břemenem. Již r. 1749. vyznává obec, že v oněch 18 domech víno se nečepuje kolik roků, takže má z té svobody škodu obec i vrchnost. Obec nemá zisku, protože se víno nepije a vrchnosti musí platit 23 zl. 20 kr. daně výčepní, 84 zl. platu šenkovního — a vrchnost sama platí roční berně zemské 30 zl. ze šenků těch. Obec tudíž prosí, aby privilegia toho byla zbavena.

Ve příčině počtu úsedlostí ve Zdoukách jest tento jinaký před válkou třicetiletou a jinaký po ní.

Bylo v městečku:

před válkou třicetiletou

8 celých lánů

3 grunty trojčtvrtní

9 pololánů

12 čtvrtlánů

22 podsedků

7 chalup bez roli

18 domů šenkovních

po válce třicetileté r. 1667

žádný

žádný

3 pololány

10 čtvrtlánů

8 podsedků

10 chalup

ostatní úsedlosti byly neosedlé nebo docela pusté. Zápis o výměře jednotlivých úsedlostí ve Zdounkách zachoval se z r. 1670.

Poněvadž tehdejší měřice byly jinaké jako měřice pozdější, dlužno zmíniti se, jaká byla míra polí před r. 1785., kdy zaveden byl katastr josefínský.

Základ k míře rolí dán byl r. 1268. za vlády českého krále Přemysla Otakara II.

Názvy tehdejší míry:

prst byl jednotkou míry

píd či pěst bylo 10 prstů

pražský loket byl 3 pídě

provazec byl 42 praž. loket

jítro bylo 5 provazců

prut byl 5 jiter

lán byl 12 prutů

[lán 12 prutů = 18·60 ha čili okrouhle 97 dneš. měř.]

[Prst byla 4 zrna ječmenná vedle sebe položená.]

[Loket vídeňský měřil 777 mm.]

Taková míra byla až do roku 1541.

Po roce 1541 měřil:

1 provazec □ = 52 pražských loket, čili 9·4959 a

1 jítro = 3 provazce, čili 28·48 a

1 lán = 64 jiter, čili 18·22 ha = 95 měřic.

[1 provazec □ = 2704 □ loket.] [1 □ loket 0·3528 m².]

Až do zavedení katastru josefínského rovná se moravská měrice přibližně českému jítru 28·29 a, čili 788 □^u.

[Dnešní měřice totiž o 19·18 a, čili 533 □^o jest $\frac{1}{3}$ dolnorakouského jítra ve výměře 1600 □^o, čili 57·54 a: tato byla zavedena teprv josefínským katastrem.]

Dále počítal se na 1 české jítro 1 korec výsevu.

1 korec držel však 93·6 litru.

Na dnešní měřicí počítá se však 61 litrů výsevu — rovnala se tedy měrice před r. 1785. skoro dnešní $1\frac{1}{2}$ měřicí.

K vůli přehledu bude výměra polností z r. 1670. uvedena v tehdejších měřících a dnešních.

Ve Zdounkách patřilo ještě dle staršího rozsahu lánu pouze roli:

	tehdejších měřic	přibližně nynejších	
k celolánu	22 měřic I. třídy	66	97 měř.
	44 měřic II. třídy		
k $\frac{1}{2}$ lánu	$16\frac{1}{2}$ měřic I. třídy	$49\frac{1}{2}$	72%
	33 měřic II. třídy		
k $\frac{1}{3}$ lánu	11 měřic I. třídy	33	48%
	22 měřic II. třídy		
k $\frac{1}{4}$ lánu	$5\frac{1}{2}$ měřic I. třídy	$16\frac{1}{2}$	23%
	11 měřic II. třídy		

V příčině povinné roboty zachovala se o jejím rozsahu zpráva z r. 1750.

$\frac{1}{2}$ láník robotoval 3 dny v týdnu dvojspřežně,

$\frac{1}{4}$ láník 3 dny 1 osobou pěší,

chalupník 2 dny 1 osobou; svatojanská robota t. j. od sv. Jana do sv. Václava byla tužší; tu $\frac{1}{4}$ láník robotoval párem koní nebo 2 osobami celý týden. Ve příčině počtu obyvatelstva čítalo městečko r. 1771 553 duší.

Dějiny panství zdouneckého po zrušení řádu Jesuitského.

Dne 21. července 1773. byl řád Jesuitů zrušen bullou papeže Klimenta XIV. »Dominus ac redemptor noster« zvanou. Zrušením řádu toho připadly Zdounky »Studijnímu fondu«. — Avšak r. 1789 byly pronajaty c. k. dvornímu radovi svob. pánu z

Kaschnitz-Weinberga

za roční nájem 7443 zl. 40 kr.

Nájemce ale Zdounky 31. října 1804 koupil za 148.873 zl. ryn. Dlouho je však nepodržel.

Již roku 1806 prodal je za 450.000 zl.

Arnoštice, hraběnce z Lamberka,

rozené hraběnce ze Salmu a Neuburka.

Za doby, kdy připadly Zdounky — Studijnímu fondu — vydala císařovna Maria Teresia 13. srpna 1775. robotní patent. Tímto patentem ponecháno bylo na vůli, chtějí-li vykonávati robotu dosavadní anebo podrobiti se robotě nové.

Volba jednou učiněná mohla se do roka změnití a zůstati pak při robotě staré. Zvolená robota byla zapisována do zvláštních rejstříků a uschována u c. k. zemské vlády.

Tímto patentem byla robota vyměřena na určitý počet dní v témdni dle výše daně a bývalá celotýdenní robota svatojanská byla také omezena na robotu pěší a jen na 1 nebo 3 dny týdně.

V době vydání robotního patentu bylo ve Zdoukách:

12 pololánků,

37 čtvrtlánků,

6 podsedníků,

34 chalupníků.

Pololány byla čísla:

2, 3, 6, 7, 9, 10, 14, 17, 29, 31, 33 a 8.

Jména pololánků, čtvrtlánků a podsedníků okolo r. 1800; pokud tehda byli majetníky:

č. 2. Matěj Loučka, čis. 3. Sedláček František, čis. 4. Šamánek Josef, čis. 5. Pališek Josef, čis. 6. Michalík Jan, čis. 7. Kvasnička František, čis. 8. Dundálek Fabián, čis. 9. Šabata František, čis. 10. Miskář Martin, čis. 11. — čis. 12. — čis. 13. — čis. 14. Vrbíček Josef, čis. 15. Pospíšil Ignác, čis. 16. Šabata Bernard, čis. 17. Šabata Šimon, čis. 18. Příkryl Antonín, čis. 19. — čis. 20. Knichal Jiří, čis. 21. Jura Štěpán (rychtář), čis. 22. Pospíšil Jan, čis. 23. Ohlídal Jan, čis. 24. Spáčil Jan, čis. 25. Procházka Šebestian, čis. 26. Vrbíček Matěj, čis. 27. — čis. 28. Kořínek Josef, čis. 29. — čis. 30. Valach Josef, čis. 31. Foltýn Josef, čis. 32. Valach Tomáš, čis. 33. Valach Teofil, čis. 34. — čis. 35. — 36. — 37. — čis. 38. Valach Ignác, čis. 39. Valach Antonín, čis. 40. Pospíšil Lukáš, čis. 41. — čis. 42. — čis. 43. Frkal Josef, čis. 44. — — 50. — čis. 51. Krpec Pavel, čis. 52. Brančík Frant., čis. 53. — čis. 54. Horák František, čis. 55. Kameník Alois, čis. 56. Loucký Ignác, čis. 57. — čis. 58. Miskář Václav, čis. 59. škola — čis. 60. — čis. 61. Novák Jakub, čis. 62. — čis. 63. Valenta František, čis. 64. Miskář František, čis. 65. Frkal Václav, čis. 66. Homola Václav, čis. 67. Spáčil Jan, čis. 68. — čis. 69. Kostílek Jakub, čis. 70. Oborný Josef, čis. 71. — 74. — čis. 75. Zahradník Antonín.

Pololán měl:

33 měř rolí

2 $\frac{1}{2}$ míry úhoru

$\frac{1}{2}$ mír zahrad

36 $\frac{3}{4}$ měřic starých
čili 53 $\frac{1}{4}$ měřic dnešních.

Z toho platil roční daně 15 zl. 21 kr.

Patent ustanovoval pro toho, který víc než 14 zl. 15 kr., avšak méně než 28 zl. 30 kr. platil, tuto robotu:

3 dni týdně s 1 párem potahu celý rok a mimo to od sv. Jana do sv. Václava pěší robotu 1 osobou 1 den týdně.

Pololán čís. 8 byl roboty prostý, poněvadž byl při poslední ratifikaci zřízen z pustého pololánu; platil pouze roční daň 13 zl. 57 kr.

Čtvrtlány byla čísla:

4, 5, 13, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 32, 34, 39, 40, 42, 52, 55, 57, 58, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 75. —

Čtvrtlán měl $16\frac{1}{8}$ měř polí $1\frac{2}{3}$ míry úhoru

$\frac{5}{8}$ měř zahrad — což činí:

$18\frac{3}{8}$ měřic starých čili dnešních 27 měřic;

k tomu patřilo k čtvrtlánu luk na $2\frac{7}{8}$ for.

Daně platil čtvrtláník 7 zl. 39 kr.

Patent ustanovoval pro ty, kteří platí víc než 7 zl. $7\frac{1}{2}$ kr., ale ne méně než 9 zl. 30 kr. roboty:

$2\frac{1}{2}$ dne jednou osobou v týdni.

Čtvrtlán čís. 35 (hospoda) byl roboty prostý a platil pouze daň 7 zl. 39 kr.

Podsedky ve Zdounkách byly dvojího druhu:

čísl. 53 a 54

měla po 5 mírách pole, $\frac{1}{3}$ míry zabrad, tedy

$5\frac{1}{3}$ měřic starých čili skoro 8 dnešních;

mimo to luk na $\frac{3}{4}$ fůry sena.

Čís.: 56, 71, 43 a 41 měla:

po $4\frac{1}{8}$ mírách pole čili skoro 7 měřic dnešních;

mimo to luk na $\frac{1}{2}$ fůry sena.

Daně platily podsedky 1 zl. 57 kr.

Patent ustanovoval pro ty, kteří platili víc než 57 kr. a méně než 2 zl. 1 kr. daně, roboty

1 osobou 1 den v týdni.

Pro ty kteří měli dům, ale daň jejich nepřesahovala 57 kr., ustanovoval patent robotu

1 osobou 26 dní v roce.

Podruh robotoval

1 osobou 13 dní v roce.

Po vydání patentu uzavřel »Studijní fond« s obcí Zdounkami kontrakt na robotní reluci t. j. na přeměňování jisté části naturální roboty v dávky peněžité.

Kontrakt datovaný 5. července 1786. jest podepsán:

Jáchymem ze Stettenhoferu, c. k. inspektorem komorních statků a Janem Gschmeidlerem se strany vrchností, pak Anastasiem Brančíkem, rychtářem, Jiříkem Loučkou, představeným, Václavem Valáškem, Frant. Sedláčkem, Šimonem Šabatou se strany obce. Kontrakt zní:

1. Obec je povinna dlužnou naturální dávku spláceli měsíčně a to:

12 pololáníků po 20 zl.	240 zl.
37 čtvrtláníků po 10 zl.	370 zl.
2 podsedky spolu 12 zl.	12 zl.
4 podsedky spolu 16 zl.	16 zl.
domkaři	6 zl.
úhrnem	<u>644 zl.</u>

ve lhůtách po 53 zl. 40 kr.

2. Bude povinen každý pololáník 8 sáh dřeva, čtvrtláník 4 sáhy dřeva, dohromady 244 sáh do Zdounek dovéztí a složití.

Dále má pololáník 4 dni voziti po 8 centech staviva až z dálky 2 mil,

2 dni led voziti,

1 fůru s vrchnostenskou daní do Uh. Hradiště dělati

a 3 osoby dodati k vrchnostenskému lovu. --

Čtvrtláník 1 den stavivo voziti,

2 dni led rúbatí a skládatí a

2 osoby dodati k vrchnostenskému lovu.

Kdyby vrchnost těchto prací nepotřebovala, má se vrchnosti zaplatiti:

za každý den sekání ledu 8 kr.

za den vození ledu 24 kr.

za nedovezení 1 sáhu dříví 30 kr.

za nedovezení 1 fůry staviva 36 kr.

za povoz do Hradiště 45 kr.

3. Zůstanou dosavadní úrokové platy z předíva:

11 pololáníků mimo pololán čís. 8 po 18 kr. 1 zl. 98 kr.

37 čtvrtláníků po 9 kr. 3 zl. 33 kr.

2 podsedníci po 4½ kr. — 9 kr.

4 podsedníci po 2¼ kr. — 9 kr.

úhrnem 5 zl. 49 kr.

Před vydáním patentu dával totiž pololáník 1 kus prádla nebo místo něho 18 kr. za přístku a 2 slepice.

Čtvrtláník dával $\frac{1}{2}$ kusu prádla nebo 9 kr. za přístku.

Podsedník dával $\frac{1}{4}$ kusu prádla nebo $4\frac{1}{2}$ kr. za přístku.

Mimo úrokové platy z předitva dá:

každý pololáník 2 slepice	22 slepic
každý čtvrtláník 1 slepici	37 slepic
2 podsedníci po $\frac{1}{2}$ slepici	1 slepice
4 podsedníci po $\frac{1}{4}$ slepici	1 slepice
	<hr/>
	61 slepic

4. Rychtář, kterému dosud za jeho práci byla robota darována, má na příště dostávat ročně 16 zl., aby přesněji odváděl do důchodu vrchnostenské pohledávky.

5. Poněvadž na ten čas všechny rustikální usedlosti jsou nevykoupené a tudíž vrchnostenské, slibuje se všem na kontrakt přistupujícím, že hned po nejvyšší ratifikaci budou rustikální usedlosti za dosavadních závazků odevzdány do vlastnictví, aby každý s nimi — ovšem s vědomím vrchnosti — volně nakládal a jen při změně držitelů zapravil poplatek za vtělení do pozemkové knihy.

6. Kdyby měla v robotě císařským rozhodnutím nastati některá úleva, nemá smlouva tato býti účastníkům na újmu, ale ponechává se plně právo vyrovnati se s vrchností způsobem jiným.

7. Poněvadž vrchnost za příčinou zvelebení zemědělství podržuje některé dvorní grunty ku vlastnímu obdělávání k tomu cíli, aby někdy množící se poddané mohla usaditi, jsou všichni poddaní zavázáni dodávati dělníky, za plat v patentu z r. 1775. stanovený, který proti platu, jež poddaní vrchností za robotu odvádějí není v žádném poměru; proto mohou tím pílňěji najati dělníci práci konati.

Dle patentu platilo se: 7 kr. denně od října do února,

10 kr. denně od března do června,

15 kr. denně v červenci a srpnu.

Ve příčině záležitosti kontribučenské jest známo, že na základě patentu ze dne 9. července 1788 byla ve Zdounkách zařízení kontribučenská sýpka.

Každý majitel půdy odváděl totiž $\frac{1}{3}$ žita,

$\frac{1}{4}$ rží, $\frac{1}{3}$ ječmene a $\frac{1}{3}$ ovsa

z toho, kolik potřeboval na zimní a jarní setí po 3 leta po sobě jdoucí; tím měla se shromáždit zásoba, která by postačila k jednoroční setbě zimní i jarní.

Zásoby ty měly se poddaným bezpečným rolníkům každoročně rozpůjčiti a po žních vymáhati s náměrkem.

Náměrek tolik jako úrok stanoven byl na $\frac{1}{3}$ míry, později na $\frac{1}{6}$.

Dále bylo stanoveno pro případ, že by se zásoby obilní rozmnožovaly nad potřebu, aby přebytek byl prodán a peníze poddaným na dostatečnou jistotu pod úroky půjčeny. Z obilí takto prodaného vznikly kontribučenské fondy obilní.

Úprava farského desátku po zrušení řádu Jesuitského.

Posledním farářem zdouneckým, praesentovaným jesuitskou kolejí uhersko-hradištskou, byl Gabriel Graf (1773—1798).

Za tohoto faráře byl farský desátek r. 1775. ustanoven tak, že dostal od poddaných pšenice a ovsa:

ze Zdounek	31 $\frac{1}{2}$ kopy
ze Cvrčovic	11 kop
ze Soběsuk	7 $\frac{1}{2}$ kopy
ze Skržic	7 $\frac{1}{2}$ kopy
z Divok	10 kop 8 snopů,
z Troubek	2 kopy každého

celkem 69 kop 38 snopů pšenice a 69 kop 38 snopů ovsa.

Poněvadž vrchnost brala farský desátek ze Zlámanky, Lhotky a Ůjezdska, dávala za to farářů jako r. 1750:

pivo,
15 měr pšenice,
15 měr ovsa sypaného
a 15 $\frac{1}{2}$ míry obojiho ve slámě.

Tentýž farář založil r. 1785 farní chudinský fond nadačním kapitálem 500 zl.

Nástupcem Grafovým byl Ludvík Müller (1798 až do 9.-IV. 1827). Za něho dala obec r. 1810 opravit věžové hodiny, kteréž od té doby udržuje nákladem vlastním.

Farář sám opravil faru a hospodářská stavení.

Za faráře Müllera byl r. 1822. přelit zvon sv. Trojice, dříve největší.

Z r. 1799 pochází jeden z menších zvonů. R. 1810 bylo odvezeno skoro všechno kostelní stříbro; bylo ho 4 libry a to: monstrance, kalich s patenou, konvičky s podnosem a reliquiář.

Školské poměry po zrušení řádu Jesuitského.

V roce 1788. byl ve Zdounkách učitelem Josef Hrubý.
Toho času čítaly Zdounky 100 domů a 602 obyvatele.

Počet žáků ze Zdounek obnášel: 38 žáků

Ku škole zdounecké byly přiškoleny:

Něčice	33	«
Těšánky	20	«
Divoky	22	«
Cvrčovice	16	«
Skržice	7	«
Soběsukey	18	«
Milovice	9	«
Troubky (3 osedlí)	1	«

---

184 žáků

Příjem tohoto učitele byl 10. června 1788 stanoven na 272 zl. 22 kr. V r. 1803. byl učitelem ve Zdounkách Antonín Hanák; tomuto k ruce dáni byli 2 podučitelé.

Dne 10. listopadu 1806. ustanoven ve Zdounkách učitelem Čeněk Tábořský.

Výkaz ze dne 1. března 1807. udává tento počet žactva:

Zdounky	77	žáků
Divoky	16	«
Cvrčovice	13	«
Skržice	10	«
Těšánky	23	«
Něčice	34	«
Milovice	11	«

---

184 žáků

Téhož roku stanoven také jeho příjem. I dostával na desátku od obcí:

3 kopy 9 snopů pšenice,

3 kopy 29 snopů ovsa;

sypaného měl:

8 měřic pšenice v ceně 48 zl.,

17½ měřic ovsa v ceně 43 zl. 45 kr.,

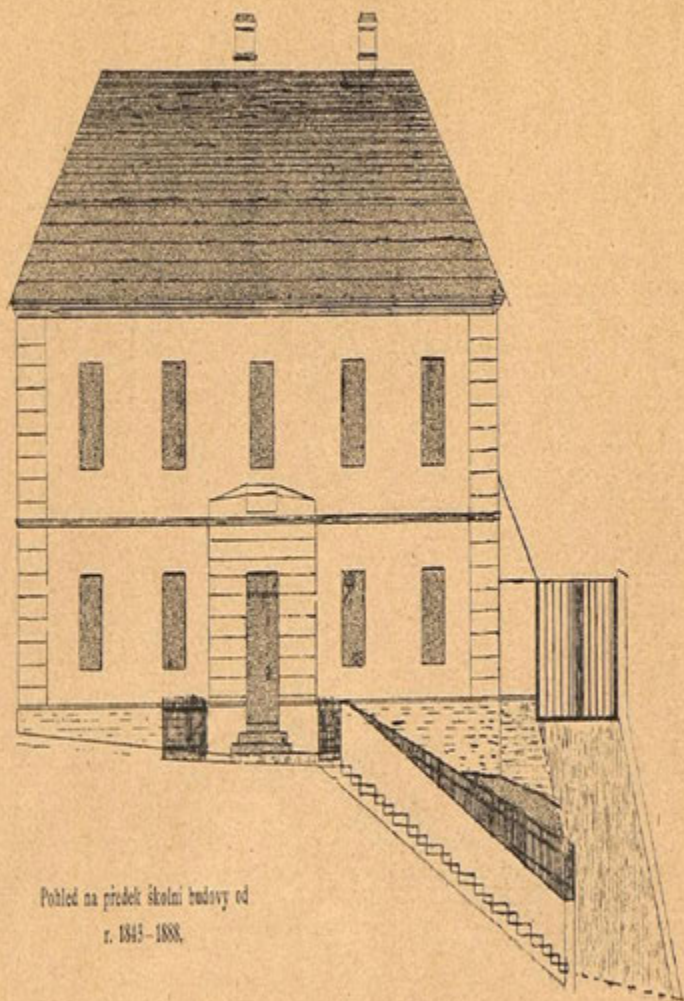
2 měřice rži v ceně 8 zl.

na hotovosti dostával:

za koledu od obcí 20 zl. 30 kr.

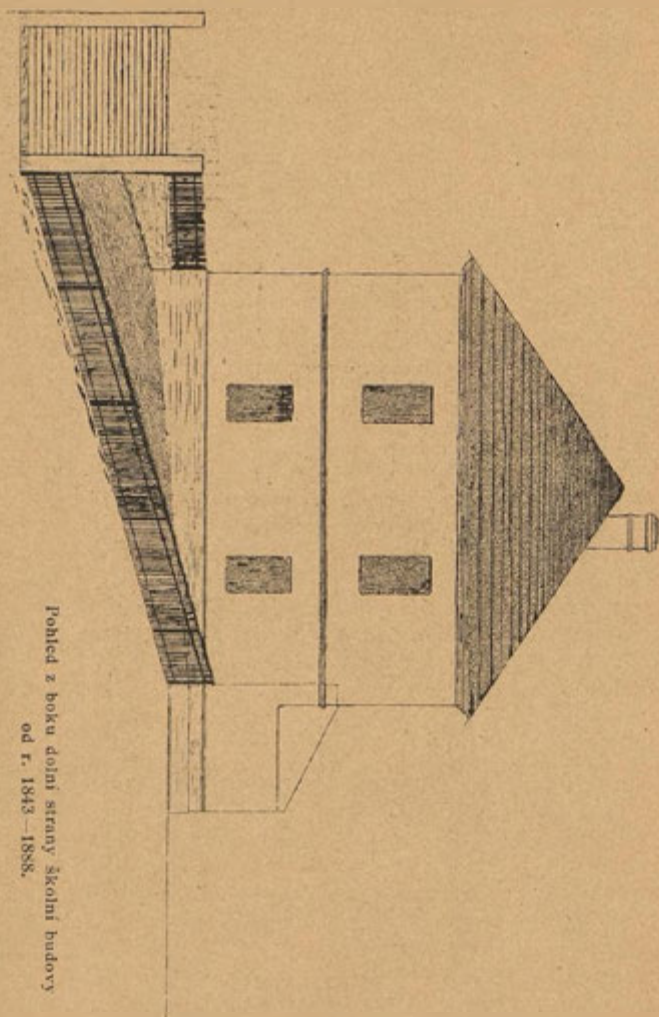
za paši je v kostele 4 zl. 28 kr.

Pohled na předeek školní budovy od
r. 1843 - 1888.

na školním platu dostával ročně	125 zl. — kr.
štola mu vynášela	16 zl. 20 kr.

Pohled z boku dolní strany školní budovy
od r. 1843—1888.

Počítáme-li vše na penězích měl 265 zl. 23 kr.
Z tohoto platu bylo mu vydržováti
pomocníka pro Něčice,

jenž ho stál ročně	114 zl. — kr.
zbylo tedy pro něho	151 zl. 23 kr.
Výkaz dítek školních ze dne 20. února 1812. udává:	
ze Zdounek povinných 95, chodících 30	
z Divok „ 17, „ 12	
ze Cvrčovic „ 27, „ 20	
ze Skržic „ 9, „ 4	
z Těšánek „ 40, „ 40	
z Něčic „ 41, „ 38	
z Milovic „ 11, „ 11	
240,	205

V roce 1816. byly zřízeny v Soběsukách a Něčicích školy exkurrendní, kamž docházeli preceptoři ze školy zdounecké.

Eduard hrabě z Lamberku, pán na Zdounkách od r. 1809.

Arnoštka hraběnka z Lamberka ustanovila závětí ze dne 7. února 1809. dědicem svého nezletilého syna Eduarda hraběte z Lamberku.

Ovdovělý manžel Jan Nepomuk hrabě z Lamberku, majitel Kvasic, měl držeti Zdounky až do synovy zletilosti. Týž byl zletilým prohlášen 10. ledna 1817. Tento Eduard narodil se 18. července 1799. v Kvasicích, sloužil až do r. 1822. jako nadporučík hulánského pluku čís. 2., vystoupiv téhož roku z vojska oženil se s Karolinou, hraběnkou ze Šternberka.

Roku 1825. byl pozván na hon do Veselí nad Moravou, v níž utonul 30. listopadu. Po něm zůstaly 2 děti:

Arnošt, narozen v březnu 1824 a

Leopoldína, nar. 9. dubna 1825.

Ovdovělá hraběnka Karolína z Lamberku dodržuje Zdounky až do 15. září 1845.

Paměť této hraběnky hlásá mramorová deska, zasazená na frontě školní budovy toho znění: Aedificavit gratiosa virtute exornata Carolina Lamberg ex pia prosapia Sternberg nata.

Za její doby byla totiž r. 1843. vystavěna dnešní školní budova. Budovu vysvětil tehdejší farář Martin Vyskočil (od r. 1827 až 11./5. 1856). Slavnosti té obcovali vrchní Franti. Hoffmann jako zástupce velkostatku, rychtář Štěpán Jura s představeným Josefem Zdráhalem za městečko Zdounky.

Rektorem školy byl Čeněk Táborský, který učiteloval až do července 1848. (Zemřel r. 1854.)

Výlohy na novou školní budovu vypočteny na 2954 zl. 23 kr., přískolené obce 234 zl. 18 kr. ve formě tažné a ruční práce a ostatek 258 zl. 38 h zapravilo panství kroměřížské.

Budova byla jednopatrová. V přízemí od strany hřbitovně počínajíc byla: světnice pro pomocníky učitelské, kuchyně, síň a k této přiléhá byt rektorův o 2 světnicích — v I. patře byly pouze 2 učírny a chodba. — Když r. 1871 škola rozšířena na trojtřídnou, zbudována třetí učirna v přízemí ze světnice pomocníků učitelských a z komory za ní. Novou zrušenu doznala školní budova r. 1888, kdy byla rozšířena na pětitřídní. Byla rozšířena přístavbou 2 nových učíren nákladem 8498 zl. 63 1/2 kr.

Z obnosu tohoto případlo:

na Zdounky	5620 zl. 61 1/2 kr.
na Cvrčovice	1141 zl. 15 kr.
na Divoky	816 zl. 79 1/2 kr.
na Těšánky	920 zl. 07 1/2 kr.

Ve staré budově přeložen byt správce školního na stranu hřbitovně, kde byla dříve třída, a třída pořízena z bytu.

Školních dětí bylo celkem s přískolenými obcemi 319, z nichž na Zdounky odpadá 113.

Mělyť tehda Zdounky 138 domů a 957 duší. Za faráře Martina Vyskočila přemaloval kroměřížský malíř Jan Zapletal r. 1855 obrazy na postranních oltářích, posvěceně „Zvěstování Panny Marie a sv. Josefa“. Za něho r. 1840 přelít byl také druhý z menších zvonů. Roku 1828. ukradl zloděj o vánocích cíborium.

Farář Martin Vyskočil byl miláčkem kardinála Sommerauea Becka; od toho dostal darem stříbrný vysoký kalich r. 1843.

Leopoldína z Thun-Hohenštejna od 15. září 1845 až do 1889.

Leopoldína, dcera hraběte Eduarda z Lamberku, provdala se 15. září 1845. za Bedřicha hraběte z Thun Hohenštejna, jsouc dědičkou polovice velkostatku Zdounek.

Bratr její Arnošt, držitel druhé polovice tohoto velkostatku, zemřel r. 1855. bezdětek, čímž Leopoldína zdělila i jeho polovici.

Manžel její Bedřich z Thun Hohenštejna zemřel v Děčíně v Čechách 24. září 1881.

Ovdovělá hraběnka Leopoldína postoupila Zdounky odstupní smlouvou ze dne 11. července 1889. své dceři Marii Josefě, narozené 6. srpna 1850. ve Frankfurtě nad Mohanem, a je-

jímu manželé Bedřichu Arturově princí z Thurn a Taxisu, c. k.
komořínů a generalmajorů mimo službu,
Hraběnka Leopoldína zemřela r. 1902.

Farní kostel od r. 1861.

Po smrti prince z Thurn a Taxisu r. 1906. zdědila jediná jeho dcera princezna Karolína Marie, narozená ve Kvasicích 26. září 1875. a provdaná 14. února 1898. za hraběte Bedřicha Jana Strachwitze, nedílnou polovici Zdounek po otci, kdežto 4. července 1907. postoupila ji matka i svou polovici.

Ve příčině duchovní správy dlužno poznamenati, že nástupcem faráře Martina Vyskočila byl P. Josef Merta od 1856 až 22./9. 1879.)

Za tohoto faráře r. 1861. přistavěna byla kaple bl. Jana Sarkandra a r. 1860. pořízena byla křížová cesta, kterou maloval Josef Vorlíček.

Teprv za nástupce Josefa Mertu, faráře Valentina Ječmínka, přemaloval r. 1882. obraz hlavního oltáře, malovaný jesuitou Raabem, brněnský malíř Josef Zelený.

Co se týká školy, stal se nástupcem rektora Čenka Táborského jeho syn František Táborský od července 1848. — Zavedením nových školních zákonů stala se potřeba i dosavadní dvoutřídní školu ve Zdounkách rozšířiti. To se stalo v roce 1871., kdy rozšířena zdejší škola na trojtřídní a systematicky bylo místo nadučitelské.

Prvním nadučitelem ustanoven 17. listopadu 1873. Eduard Bublík, tehdejší učitel ve Zlámance.

František Táborský zůstal pouze učitelem ve Zdounkách a zemřel 21. ledna 1876.

Jak obyvatelstva ve Zdounkách a přiskolených obcích přirůstalo, bylo nutno, rozšířiti i školu.

Čítaly Zdounky r. 1869	153 domů a 1058 obyvatelů
1880	191 „ „ 1285 „
1890	218 „ „ 1371 „
1900	218 „ „ 1361 „

Následkem toho byla škola počátkem školního roku 1884 rozšířena na čtyřtřídní a

počátkem školního roku 1888/89 na pětitřídní.

Téhož roku ustanoven správcem školním dosavadní zdejší učitel Josef Pecník, který jako učitel působil ve Zdounkách od 1. března 1877.

Výnosem c. k. ministra kultu a vyučování ze dne 16. dubna 1898. čís. 8477. obdržel titul: ředitele.

Ve školním roku 1899/1900 otevřena při IV. třídě třída paralelní tak, že se skládala ze IV. třídy chlapecké. Pobočka ta umístěna v domě čís. 2.

Ve školním roku 1901/2 pořízena při V. třídě také pobočka, tak že nyní bylo tříd 7. Od tohoto roku byly jednotlivé třídy takto upraveny: I. tř., II. tř., III. tř. IVa pro 4. školní rok, IVb pro 5. školní rok, V. dívčí a V. chlapecká. Pobočka V. třídy umístěna v domě čís. 70.

Změna v poměrech školních stala se počínajíc školním rokem 1903/4, kdy v Těšánkách byla zřízena škola jednotřídní. Vyškolením Těšánek ubylo žactva, že se pomyslelo umístiti

všechny žáky v budově školní a vyhnouti se takto docela nedostatečným místnostem v domech čí. 2. a 70.

Za tím účelem byly v budově školní 2 učirny přepaženy korkovou zdí a tím docíleno 2 učiren.

Ve školním roku 1905/6 zřízena ve Zdounkách živnostenská pokračovací škola pro učně.

Ve školním roku 1912/13 vyškolily se Divoky zřídivše si vlastní jednotřídní školu a po nich i Cvrčovice.

O stavu řemesel.

Provozování řemesel bylo ve Zdounkách, jako všude jinde, vázáno zařízením cechovním.

Pro Zdounky a okolí zřízen byl smíšený cech různých řemesel s pokladnicí ve Zdounkách.

Měl totiž každý cech pokladnicí cechovní, v níž se chovaly: cechovní pečeť — generální cechovní patenty císaře Karla V. z r. 1731. — generální cechovní artykule z r. 1739. — peníze, složené za mistrovské právo, za výpověď tovaryšů, za vyučenou učňů — peníze z cechovních sbírek a pokut — listiny osob k cechu příslušných — a jiné cechovní listiny.

Pokladnice byla dvoj- i trojnásobným zámkem opatřena, od nichž 1 klíč měl u sebe cechovní komisař, druhý klíč starší cechmistr.

Cechovním komisařem ve Zdounkách býval vrchní zdejšího velkostatku. Poslední z komisařů po r. 1831. byli: Tschik, Ritter, Křížan, Franz, Flögl, Bernatzky . . .

Pravomoc cechovního komisaře záležela v tom, že volil zároveň s plným shromážděním mistrů čili pořádkem staršího cechmistra, přijímal a schvaloval účty staršího cechmistra zároveň s pořádkem, musil býti uvědoměn o čtvrtletních cechovních shromážděních čili pořádcích a jim býti přítomen, směl dovoliti z podstatných příčin, aby tovaryš směl odejiti k mistru, kterého si byl vyvolil, pak-li jej tento potřeboval, zkoumal zároveň s cechmistry zhotovený mistrovský kus, který se do cechovního pořádku přinesl a ukázal, podpisoval výpovědi za tovaryše a přijetí učňů při pořádcích cechovních, podepisoval cechovní prohlášení tovaryše za mistra.

Nejdůležitější osobou cechu byl starší cechmistr; byl sice mimo něj i mladší cechmistr, tento však byl více onomu k ruce.

Do oboru působnosti staršího cechmistra náleželo:

Přijímat a vydávat peníze z cechovní pokladnice a vše zúčtovat, svolávat mistry k čtvrtletním pořádkům a otvírat při zahájení schůze pokladnici, která pak po celé jednání byla otevřena; pořizovat a cechovní pečeti opatřovat opis y rodného a výučného listu tovaryšům, kteří šli na zkušenou do světa, vyhotovovat jim také cechovní vysvědčení ve příčině mravů a konečně posuzovat s pořádkem a komisařem dílo mistrovské.

Cechovní shromáždění čili pořádek.

Cechovní pořádek musel se vybývat 4krát v roce. Ve Zdounkách vybýval se poslední dobou o sv. Fabianě, sv. Josefu, Božím Těle, a v pondělí hodovém.

K pořádku bylo se všem mistrům dostaviti, a to dříve, než byla pokladnice otevřena, poněvadž všechno rokování dělo se jen při otevřené pokladnici.

Kdo přišel, když již byla pokladnice otevřena, byl pokutován. Mimo tyto 4 kvartální pořádky nebyly jiné vybývány; a bylo-li takového mimořádného pořádku třeba, zaplatil útraty ten, k vůli němuž byl svolán.

Při kvartálním pořádku skládal každý mistr jistý povinný poplatek do pokladnice.

Při kvartálních pořádcích byli připovídání učni, vypovídání tovaryši a přijímání mistři do cechu.

Taková přijímací formule pro mistry zněla:

Na základě vrchnostenského vyřízení ve Zdounkách ze dne . . . . byl přijat N. N. za kovářského mistra pro městys Zdounky při otevřené pokladnici, u přítomnosti podepsaného a cechovních představených.

Ve Zdounkách 21. ledna 1849.

Flögl,
cechovní komisař.

Vypovídací formule pro tovaryše zněla:

N. N. ze Zdounek vypovídá se tovaryšem kolářským při otevřené pokladnici a pořádku cechovním.

Ve Zdounkách, 21. ledna 1841.

Křižan,
cechovní komisař.

Jan Klučka z Morkovic byl 8. ledna 1833. od mistra pekařského Jana Holásky za učně přijat a zaplatil 2 zl. 24 kr. k. m.

Rudolf Tschik.

Za učně mohl býti přijat jen při kvartálním pořádku, a to nejprve na 6 neděl na zkoušku. Byl-li mistrem uznán za schopna,

pak přišlo vlastní přijetí, při němž křestní list a vrchnostenské povolení vložiti mu bylo do pokladnice.

Plat za přijetí stanoven byl generálními cechovními artikuly na 3 zl., zápisného 35 kr. a pro cechovního komisaře 15 kr. U cechu zdejšího platilo se od 2 zl. 30 kr. až do 3 zl. 45 kr., bez pochyby dle jeho majetnosti.

Doba učení vyměřena byla u kovářů a pekařů na 4 léta, u jiných na 3 léta.

Za učení nesmělo se mistrovi více platiti než 15—20 zl.

Po uplynutí doby učení dostal list za vyučenou, který se vložil do cechovní pokladnice a zůstal tam až k budoucímu mistrovství. Za list za vyučenou zaplatil tolik, co platil za přijetí; synové mistrů platili v obou případech jen polovici.

Obdržev list za vyučenou musil na v a n d r. Léta vandru nebyla u všech řemesel stejná, tak k. p. u tesařů byla 2, u kameníkův 4, u jiných 3 léta.

Léta vandru mohla býti vrchností buď částečně nebo zcela prominuta jen tovaryši těla k vandru nezpůsobilého; ten však musil za to v místě u dobrého mistra dvakrát tolik let pracovati, kolik měl na vandru ztráviti. O tomto případu byl uvědoměn i cechovní komisař i pořádek.

Nežli šel na vandr, musil si tovaryš:

1. vymoci od vrchnosti list, kterým se k vandru oprávnjuje,
2. dáti si poříditi opis originálu křestního listu a listu za vyučenou, opatřeného cechovní pečeti a podpisem staršího cech mistra,
3. cechovní vysvědčení o mravní zachovalosti.

Ty průkazy všechny obdržel od cechu za poplatek 30 až 54 kr.

O mistrovství.

Měl-li tovaryš býti prohlášen za mistra, bylo mu:

1. vymoci si vrchnostenský c o n s e n s té vrchnosti, již patřila osada, kde chtěl býti mistrem. Byla-li osada ta poddána jiné vrchnosti nežli osada, kde se vyučil, bylo mu od vrchnosti dosavadní vymoci si — výhostný list —;

2. bylo se mu vykázati vykonaným vandrem zvláštní atestací, kterou vyhotovovala vrchnost;

3. bylo mu vyzvednouti rodný list a list za vyučenou z pokladnice svého cechu a vykázati se jím cechu onoho místa, kde chtěl býti mistrem.

4. byl mu uložen mistrovský kus se současným jmenováním dohlížitelů, za jejichž dohledu měl pracovati.

Zhotovený kus byl předložen cechovnímu pořádku, kde byl prozkoumán starším cechmistrem, cechovním komisařem a jinými mistry, zda vyhovuje.

Za udělení mistrovství platilo se u koželuhů 15 zl., u tesařů, sedlářů, kovářů, zámečníků, kolářů, pekařů, stolařů, zedníků 12 zl. 30 kr., u ostatních řemesel 10 zl.

Mimo to platilo se zápisného 1 zl. 10 kr., pro cechovního posla 35 kr. Zápisné 1 zl. 10 kr. připadlo cechovnímu komisaři. — Pokud se cechu zdouneckého týká, platil mistr od r. 1757 14 zl. 15 kr., a za svačinu 3 zl. — Zápisného bylo 1 zl. 10 kr. Každým rokem vkládal do pokladnice 30 kr.

Synové mistrů, tovaryši, kteří si vzali za manželku dceru nebo vdovu po mistru, platili polovici poplatků.

Od r. 1780 asi počali bráti od mistrů za udělení mistrovství pouze 12 zl. a poplatek na svačinu odpadl.

V účetní knize od r. 1853. je poplatek za mistrovství různý. Tak platil František Frkal, řeznický mistr ve Zdounkách, r. 1855 8 zl. 30 kr., Ignác Stratil, barvíř ve Zdounkách, platil r. 1858 14 zl. —

Posledním cechmistrem zdouneckého cechu byl Jan Kuchař, zvolen 27. května 1864; mladším cechmistrem byl Eduard Zeman, kovářský mistr, a nejmladším mistrem Šimon Zapletal.

Za posledního staršího cechmistra Jana Kuchaře patřilo k cechu vůbec 54 mistrů, z nichž ve Zdounkách bylo 20 a to: 2 kolářů, 3 stolařů, 1 zámečnický, 1 koželuh, 3 barvíři, 2 kováři, 1 pekař, 1 bednář, 1 sedlář, 1 sklenář, 2 zedníci, 1 tesař a 1 řezník.

Z nejstarších mistrů, jichž řemeslo je známo, jmenují se ve Zdounkách: Václav Holásek, bednář r. 1766. — František Hrubý, kolář r. 1782. — Adam Tvrdý, kovář r. 1789. — Zachariáš Holásek, bednář 1796. — František Trávníček, zámečnický 1796. — Antonín Pavelka, stolař 1800. — Filip Zeman, kovář 1810. — František Horáček, stolař 1822. — Ignác Fürst, hrnčíř 1822. — Jan Pazdera, provazník 1815.

*   *

Dostalo se nám mimo vědomí autora jeho podobizna, již tuto reprodukuje.

Josef Pecník, ředitel škol ve Zdounkách.